Собирова «Транснефтепродукт» АЖ устидан ишга тиклаш тўгрисида, мажбурий прогул вакти учун ҳақ тўлаш ва маънавий зарар учун компенсация тўлашни ундириб бериш тўгрисиданги даъво аризаси билан судга мурожаат килди. Иш берувчи у билан меҳнат шартномасини вактинча меҳнатга лаёқатсизлик даврида "Ангрен" станция бошлиги лавозимидан ЎзР МК 100-моддасининг иккинчи кисми 4-бандига асосан бўшатган. Бунда даъво аризасида меҳнат шартномасини иш берувчи ташаббуси билан бекор килиш коидалари бузилганлигини кўрсатилган, ходим ўз меҳнат вазифаларини бир марта кўпол равишда бузиш деган тушунчадан хабари йўклигини кўрсатиб ўтган. Суд даъво аризасини қаноатлантирмади.

Вазиятга амалдаги қонун ҳужжатларига асосланган ҳолда ҳуқуқий баҳо беринг.

Ushbu kazusga javob yozishdan oldin asosiy muommolarni aniqlab olish lozimdir;

- I. Hodimni ishga tiklash qayday tartibda amalga oshiriladi.
- II. Hodimga majburiy progul vaqti uchun ish haqi to`lanadimi yoki yo`qmi?
- III. Ma`naviy zarar uchun kompensatsiya nima uchun undiriladi o`zi.
- IV. Hodimni vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida ishdan chetlashtirish mumkinmi?
- V. Qanday hollarda ish beruvchi hodimning roziligisiz ishdan bo`shatish mumkin.
- VI. Mehnat vazifalarini "bir marta qo`pol buzish" qanday aniqlanadi.

Kazusning taxliliga oʻtadigan boʻlsam, daʻvogar Sobirova "ТРАНСНЕФТЕПРОДУКТ" АЖ ustidan ishga tiklash toʻgʻriida sudga bergan. Hodimni ishga tiklash qayday tartibda amalga oshiriladi. Shu savolga javob berib oʻtsam, Mehnat shartnomasini gʻayri qonuniy ravishda bekor qilish hodimning mehnat vazifalarini jiddiy ravishda buzish hisoblanadi.

Oʻzbekiston Respublikasi mehnat kodeksining 111-moddasiga binoan Mehnat shartnomasi gʻayriqonuniy ravishda bekor qilingan yoki xodim gʻayriqonuniy ravishda boshqa ishga oʻtkazilgan hollarda, u ish beruvchining oʻzi, sud yoki boshqa vakolatli organ tomonidan avvalgi ishiga tiklanishi lozim.

Nizoni koʻrish vaqtida ish beruvchiga mehnat shartnomasini bekor qilish yoki xodimni boshqa ishga oʻtkazishning asosliligini isbotlab berish mas'uliyati yuklatiladi.

Agar jamoa kelishuvi yoki jamoa shartnomasida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishni kasaba uyushmasi qoʻmitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organi bilan oldindan kelishib olish nazarda tutilgan boʻlsa, sud kasaba uyushmasi qoʻmitasi yoki xodimlar boshqa vakillik organining oldindan roziligi olingan-olinmaganligini aniqlaydi¹, deb belgilab qoʻyilgan. Yana qoʻshimcha sifatida Oʻzbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 1998-yil 17-apreldagi 12-sonli "Sudlar tomonidan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni tartibga soluvchi qonunlarning qoʻllanilishi haqida"gi qarorining 46-bandida aytilganidek Mehnat shartnomasi gʻayriqonuniy bekor qilingan yoki gʻayriqonuniy boshqa ishga oʻtkazilgan hollarda xodim avvalgi ishiga tiklanishi shart ekanligi aytib oʻtilgan. Mehnat qoidalarini ish beruvchi tomonidan gʻayri qonuniy ravishda buzishning tahminiy roʻyhati plenum qarorining 51-bandi keltirib oʻtilgan boʻlib unga koʻra quyidagilar ish beruvchi tomonidan hodimni gʻayri qonuniy ishdan boʻshatish hisoblanadi²:

¹Oʻzbekiston Respublikasi mehnat kodeksi. 111-moddasi

² Oʻzbekiston Respublikasi Oliy sudi plenumining Qarori. "Sudlar tomonidan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni tartibga soluvchi qonunlarning qoʻllanilishi haqida"gi 1998-yil 17-aprel. 12-son.

qonunda koʻrsatilmagan asoslar boʻyicha;

ish beruvchi tashabbusiga koʻra kasaba uyushmasi qoʻmitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organi roziligisiz, agarda bunday rozilik olish lozimligi jamoa kelishuvi yoki jamoa shartnomasida koʻzda tutilgan boʻlsa;

ish beruvchi tashabbusiga koʻra oʻn sakkizga toʻlmagan shaxslar bilan ishlab chiqarishdan ajratilmay, xodimlarning vakillik organiga saylanganlar hamda vakillik organiga saylanganlar saylanish muddati tugaganidan soʻng ikki yil mobaynida mahalliy mehnat organining oldindan roziligini olmaganda;

MK 237-moddasining 1-qismida koʻrsatilgan, ya'ni ish beruvchiga ayollar bilan mehnat shartnomasini bekor qilishga yoʻl qoʻymaydigan holatlar ma'lum boʻlganda;

ish beruvchining tashabbusi boʻyicha, korxonaning toʻliq tugatilishi hollaridan tashqari, xodimning vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davri yoki uning ta'tilda boʻlgan vaqti davomida;

MK 84-moddasining 3-qismida koʻrsatilgan xodimlarni ishga qabul qilishda dastlabki sinov muddati belgilanmasa-da, xodimlarning qoniqarsiz sinov natijasiga koʻra;

MK 100-moddasi 2-qismining 4-bandi boʻyicha, korxonada ichki mehnat qoidalari tasdiqlanmagan boʻlganda, shuningdek xodim qoidalarda belgilanmagan mehnat majburiyatlarini bir marta buzganligi uchun;

xodimning tashabbusi boʻyicha uning mehnat shartnomasini bekor qilish haqida yozgan arizasi boʻlmaganda;

nomuayyan muddatga ishga qabul qilingan xodim bilan mehnat shartnomasining muddati oʻtganligi munosabati bilan;

ish beruvchi tomonidan qonuniylik shartlari yoki mehnat shartnomasini bekor qilish boʻyicha belgilangan tartibni qoʻpol ravishda buzilgan boshqa hollarda.

Xodimni boshqa ishga oʻtkazish qonunni ochiq-oydin buzilgan holda amalga oshirilgan deb topiladi, agar u:

ishlab chiqarish zaruriyati yoki bekor turib qolish munosabati bilan vaqtincha boshqa ishga oʻtkazishdan tashqari hollarda, xodimning roziligisiz;

xodimning sogʻligʻiga toʻgʻri kelmaydigan ishga oʻtkazish, agar ish beruvchiga bu haqda oldindan ma'lum boʻlsa;

ishlab chiqarish zaruriyati yoki bekor turib qolish munosabati bilan xodimning roziligisiz, agar jamoa shartnomasida, u tuzilmagan taqdirda ish beruvchi bilan kasaba uyushmasi qoʻmitasi oʻrtasida yoxud xodimlarning boshqa vakillik organi bilan kelishilgan holda bunday boshqa ishga oʻtkazishlarning amal qilish muddatlari, shuningdek ishlab chiqarish zaruriyati holatlari belgilanmagan boʻlsa;

ishlab chiqarish zaruriyati yoki bekor turib qolish munosabati bilan xodimning roziligisiz, boshqa ishga oʻtkazish agar bunday oʻtkazishlarning amal qilish muddati jamoa shartnomasida belgilangan muddatlardan, agar u tuzilmagan boʻlsa, ish beruvchi bilan kasaba uyushmasi qoʻmitasi yoxud xodimlarning boshqa vakillik organi oʻrtasidagi kelishuv boʻyicha belgilangan muddatdan ortiq boʻlsa;

jamoa shartnomasiga kiritilmagan hollarda ishlab chiqarish zaruriyati munosabati bilan xodimning roziligisiz boshqa ishga oʻtkazish, agar u ish beruvchi va kasaba uyushmasi qoʻmitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organi oʻrtasidagi kelishuv boʻyicha ishlab chiqarish zaruriyati hollari qatoriga kiritilgan boʻlmasa;

ish beruvchi tomonidan boshqa ishga oʻtkazish yuzasidan belgilangan tartiblarni qoʻpol ravishda buzgan boshqa hollarda amalga oshirilgan boʻlsa. Shu qoidalar bilan ishdan boʻshatilgan hodim har qanday vaziyatda ishga tiklashni soʻrab sudga murojaat qilganda sud hodimni ishga tiklashi mumkin. Lekin bu yerda yana bir narsaga eʻtibor berish kerakki, ahamiyat berilmasligi muommoni yanada ogʻirlshtirish mumkin. Mehnat kodeksining 270-moddasida "mehnat nizolarini hal etishni soʻrab sudlarga mutojaat qilishning muddatlari belgilab aniq qoʻyilgan. Unga koʻra hodim ishga tiklash haqidagi nizolar boʻyicha — hodimga u bilan mehnat

shartnomasi bekor qilinganligi haqidagi buyruqning nusxasi berilgan kundan boshlab bir oy vaqt ichida hodim sudga yoki mehnat nizolari komissiyasiga ishga tiklash bo`yicha murojaat qilishga haqlidir. Mehnat shartnomasi bekor qilingan lekin shartnomani beko qilish haqidagi buyruq hodimga berilmagan bo`lsa yoki pochta orqali yetkazilmagan bo`lsa muddatning o`tishi hisoblanmaydi. Hodim buyruqni olgan paytdan boshlab muddat o`tishni boshlaydi. Yuqorida keltirib o`tilgan sabablar orqali hodim ishdan bo`satilgan bo`lsa sud tomonidan ishga tiklanadi.

Hodimga majburiy progul vaqti uchun ish haqi to`lanadimi yoki yo`qmi?

Hodimni mehnat qilish huquqidan gʻayri qonuniy ravishda mahrum qilingan vaqtida hodim ololmay qolgan ish haqini ish beruvchi toʻlab berishi shart. Bu kabi majburiyatlar mehnat kodeksining 112-moddasida mehnat shartnomasi ish beruvchi tomonidan gʻayri qonuniy ravishda bekor qilinganda majburiy progul vaqti uchun ham ish haqi toʻlash kerakligi belgilab qoʻyilgan. 275-moddaga qaraydigan boʻlsak, ish beruvchi hodimning pul undirishga doir har qanday talabini xech qanday muhlat bilan cheklash mumkin emasligi va har qanda vaqti talabni qondirishga majbur ekanligi belgilab qoʻyilgan. Ish haqini undirish haqidagi nizolar mehnat nizolarini koʻruvchi komissiya tomonidan qanday talablar boʻlganda koʻrib chiqish lozimligi 275-moddada belgilab qoʻyilgan. Yana qoʻshimcha ravishda aytib oʻtish kerakki, Oliy sudi Plenumining 1998-yil 17-apreldagi 12-sonli "Sudlar tomonidan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni tartibga soluvchi qonunlarning qoʻllanilishi haqida"gi qarorining 46 va 47- bandlarida ham hodimning majburiy progul vaqti uchun ish beruvchi tomonidan ish haqi toʻlanishi lozimligi belgilangan.

Ma`naviy zarar uchun kompensatsiya nima uchun undiriladimi yoki yo`q

Ma'naviy zarar deganda jabrlanuvchiga qarshi sodir etilgan huquqbuzarlik harakati (harakatsizlik) oqibatida u boshidan kechirgan (oʻtkazgan) ma'naviy va jismoniy (kamsitish, jismoniy ogʻriq, zarar koʻrish, noqulaylik va boshqa) azoblar

tushuniladi³. Mehnat kodeksining 112-moddasida ma`naviy zarar uchun to`lanadign kompensatsiya miqdori ish beruvchining hatti harakatiga berilgan bahoni hisobga olib sud tomidan belgilanishi va uning miqdori hodimning oylik ish haqidan kam bo`lmasligi belgilanagn. 187-moddasi 2-qismida ma`naviy zarar (jismoniy yoki ruhiy azoblar) pul shaklida yoki boshqa moddiy shakllarda ish beruvchi va hodim o`rtasidagi kelishuvga binoan qanday hollarda to`lanishi qayd etib o`tilgan. 2000-yil 28- apreldagi Oliy sud plenumining "Ma`naviy zararni qoplash haqidagi qonunlarni qo`llashning ayrim masalalari to`g`risida"gi qarorida ma`naviy zarar nima ekanligi, qay holatlarda undirilishi, uning miqdori aniq keltirib o`tilgan.

Hodimni vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida ishdan chetlashtirish mumkinmi?

Qonunchilikka ko'ra, xodim vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida va mehnat toʻgʻrisidagi qonunlar va boshqa normativ hujjatlarda nazarda tutilgan ta'tillarda bo'lgan davrida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga yoʻl qoʻyilmaydi. Mehnat kodeksi 100-moddasi 2-qismi 7-bandida xodim vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida va mehnat toʻgʻrisidagi qonunlar va boshqa normativ hujjatlarda nazarda tutilgan ta'tillarda bo'lgan davrida mehnat shartnomasini ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilishga yoʻl qoʻyilmaydi, korxona butunlay tugatilgan hollar bundan mustasno⁴ deb belgilangan. Oliy sud plenumi 12- sonli qarori 46-bandida ham, yana O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2020-yil 19-martdagi PF 59-69 sonli "Karonavirus pandemiyasi va global inqiroz holatlarining iqtisodiyot tarmoqlariga salbiy ta`sirini yumshatish bo'yicha birinchi navbardagi chora tadbirlar to'g'risida" farmonining 16- bandi 3-qismida "Karonavirus infeksiyasi bilan zararlanishi yoki zararlangan deb gumon qilinishi munosabati bilan karantinga joylashtirilgan ota-onalar (Ularni o'rnini bosuvchi shaxslar, homiylar, vasiylar) shuningdek ularning 14 yoshgacha bo`lgan farzandlarini parvarish qilayotgan shaxslar va bolalarning ota onalari bilan

³ Oliy sud plenumining "Ma`naviy zararni qoplash haqidagi qonunlarni qo`llashning ayrim masalalari to`g`risida"gi qarorida qarori. 2000-yil 28 aprel 2-bandi

⁴O`zbekiston Respublikasi mehnat kodeksi 100-moddasi.

bo`lgan mehnat shartnomasini ish beruvchi tashabbusi bilan bekor qilish taqiqlanadi" deb aytib o'tilgan. 16-bandi 3-xat boshisi O'zbekiston Respublikasi Prezidentinnning 2021-yil 9-fevraldagi PF-6165 sonli farmoni bilan o'zgartirilib quyidagicha tahrir qilindi. Koronavirus infeksiyasi bilan zararlanib, karantinga joylashtirilgan 14 yoshga to`lmagan bolaning ota-onasi ( uning o`rnini bosuvchi shaxslar, vasiylar, homiylar) bo`lgan hodimlar bilan mehnat shartnomalari ish beruvchi tashabbusi bilan bekor qilish taqiqlanadi<sup>6</sup>. Avvalgi tahrirda shunday ediki, koronavirus infeksiyasi bilan zararlanganlikda gumon qilinganlarni ham ishdan bo`shatish mumkin emas edi. Endi esa infeksiya bilan zararlanmagan 14 yoshga to`lmagan farzand ota-onasi va uning o`rnini bosuvchi shaxslar mehnat munosabatlarini qo`pol ravishda buzgan yoki buzib kelayotgan bo`lsa ular bilan endi mehnat shartnomasini be`malol bekor qilish mumkin bo`ladi. O`zbekiston Respublikasi Adliya vazirligining 1999-yil 14-iyundagi 746-son bilan ro`yhatga olingan nizomining 2.32-bandida ham mehnat shartnomasini hodimning vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida ishdan bo`shatish mumkin emasligi va yana homilador ayollar va 3 yoshga to'lmagan bolalari bo'lgan ayollar bilan tuzilgn mehnat shartnomalari ham vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik davrida ish beruvchi tomonidan bekor qilinmasligi belgilab qo`yilgan⁷.

Qanday hollarda ish beruvchi hodimning roziligisiz ishdan bo`shatish mumkin.

Mehnat shartnomasini bekor qilish asoslari mehnat kodeksi 97-moddasida keltirib o`tilgan bo`lib, quyidagi holatlarda bekor qilinadi.

⁵ O`zbekiston Respublikasi prezidentining PF 59-69 sonli "Karonavirus pandemiyasi va global inqiroz holatlarining iqtisodiyot tarmoqlariga salbiy ta`sirini yumshatish bo`yicha birinchi navbardagi chora tadbirlar to`g`risida" farmoni. 2020-yil 19- mart.

⁶ O`zbekiston Respublikasi Prezidentinnning PF-6165 sonli farmoni 2021-yil 9-fevral

⁷ Korxona, tashkilot, tashkilotning ichki mehnat tartibi o'zlarning boshqarmas mulkiga, boshqarish va tadbirkorlikning sharhlari. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1999 yil 14 iyunda 746-son bilan ro'yxatga olingan.

- 1. Taraflarning kelishuviga ko`ra. Bu asoslarga ko`ra mehnat shartnomasining har qanday ko`rinishi bekor qilinishi mumkin;
  - 2. Taraflardan birining tashabbusiga ko`ra;
  - 3. Muddatning tashabbusi bilan;
  - 4. Taraflarning ixtiyoriga bog`liq bo`lmagan xolatlarga ko`ra;
  - 5. Mehnat shartnomasia nazarda tutilgan asoslarga ko`ra.

Yana mehnat shartnomasini bekor qilish asoslarining to`liq bayoni mehnat kodeksining 98-113- moddalarida keltirib o`tiilgan. Mehant shartnomasini bekor qilishda Oʻzbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 1998-yil 17-apreldagi 12-sonli "Sudlar tomonidan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni tartibga soluvchi qonunlarning qoʻllanilishi haqida"gi qarorining va boshqa hujjatlarni e`tiborga olish lozimdir. Mehnat shartnomasini bekor qilishda Ayrim toifadagi hodimlarga beriladigan qoʻshimcha imtiyoz va kafolatlarni hisobga olish zarurdir.

Mehnat vazifalarini "bir marta qo`pol buzish" qanday aniqlanadi.

Mehnat shartnomasini bekor qilishning asoslaridan biri bu mehnat kodeksining 100-moddasi 4-bandida belgilab qoʻyilgan mehnat munosabatlarini bir marta qoʻpol buzish boʻlib bu holatda ish beruvchi hodimni ishdan boʻshatish mumkin. Bu savol paydo boʻladi, Mehnat munosabatlarini bir marta qoʻpol buzish qanday aniqlanadi. Mehnat kodeksining 100-moddasi 4-bandi 2-qismida belgilangan hollar yoki Adliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan 746-sonli nizomda korxona va tashkilotlarning na'munaviy ichki tartib qoidalari belgilab qoʻyilgan va qanday holatlar mehnat munosabatlarini bir marta qoʻpol ravishda buzishlar deb hisoblanishi nizomnning 2.38-bandida belgilab qoʻyilgan. Qoʻshimcha ravishda jamoa shartnomalarida, korxona mulkdori bilan rahbar oʻrtasida tuziladigan shartnomada va boshqa lokal hujjatlarda ham belgilab qoʻyilishi mumkin.

Kazusdan kelib chiqib shunday xulosa qilishim mumkinki,

Birinchidan: hodim g`ayriqonuniy ravishda ishdan bo`shatilgan taqdirda sudga yoki mehnatni muhofaza qiluvchi tashkilotlarga murojaat qilish orqali o`zining har

qanday buzilgan mehnat huquqlarini tiklashi mumkin. Sud ham plenum qarorlarida aytilganidek ish beruvchi va hodim oʻrtasida tuzilgan mehnat shartnomasi qanday usullarda bekor qilinganligi bekor qilish sababi asoslimi yoki yoʻqligiga eʻtibor qaratgan holda Sobirovani ishdan boʻshatishni noqonuniy deb topadi.

Ikkinchidan hoim bilan mehnat shartnomasi g`ayriqonuniy ravishda bekor qilinganligi sababli majburiy progul vaqti uchun hodimga ish haqi to`lashi shart hisoblanadi.

Uchinchidan: har qanday hodimga yetkazilgan jismoniy va moddiy zarar uchun ma`naviy zararni undirishnni so`rab sudga yoki mehnatni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishi mumkin. Sud bunday vaziyatda jabrlanuvchi Sobirovaga ma`naviy zararni undirib berishi mumkin.

**To`rtinchidan:** hodimni vaqtincha mehnatga qobiliyatsizlik va ta`tilda bo`lgan vaqtlarida ish beruvchi tomonidan ishdan bo`shatishi mumkin emas. Bu kazusda ham ish beruvchi Sobirova mehnatga vaqtinchalik qobliyatsizlik davrida bo`lgani uchun ishdan bo`shatishga huquqi yo`q.

Beshinchidan: mehnat qonunchiligida va boshqa normativ hujjatlarda hodim bilan ish beruvchi oʻrtasida tuzilgan mehnat shartnomasi qanday hollarda ish beruvchi tashabbusi bilan bekor qilish asoslari aniq belgilangan boʻlib, Sobirova bilan tuzilgan mehnat shartnomasini 100- modda 2-qism 4-band bilan bekor qilishga asos mavjud emas. Chunki mehnatga qobiliyatsizlik davrida ishga chiqmagan davri mehnat munosabatlarini qoʻpol ravishda buzish hisoblanmaydi. Shuning uchun Sobirova bilan tuzilgan mehnat shartnomasi ham bekor qilinmasligi kerak. Mehnat munosabatlarini bir marta qoʻpol ravishda buzishlarning roʻyhati qonun hujjatlarida aniq belgilangan. Hodimni mana shu asoslar mavjud boʻlgandagina boʻshata olishi mumkin. Sobirova kazusda mehnat munosabatlarini buzmagan.

Oltinchidan: sud tomonidan chiqarilgan qaror qonunga zid bo`lib, chiqarilgan qaror ustidan yuqori turuvchi sudga shikoyat qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1. Oʻzbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018 y.
- 2. Oʻzbekiston Respublikasi Oliy sudi plenumining Qarori. "Sudlar tomonidan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni tartibga soluvchi qonunlarning qoʻllanilishi haqida"gi 1998-yil 17-aprel. 12-son.
- 3. Oliy sud plenumining "Ma`naviy zararni qoplash haqidagi qonunlarni qo`llashning ayrim masalalari to`g`risida"gi qarorida qarori. 2000-yil 28 aprel 2-bandi.
- 4. O`zbekiston Respublikasi prezidentining PF 59-69 sonli "Karonavirus pandemiyasi va global inqiroz holatlarining iqtisodiyot tarmoqlariga salbiy ta`sirini yumshatish bo`yicha birinchi navbatdagi chora tadbirlar to`g`risida" farmoni. 2020-yil 19- mart.
- 5. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6165 sonli farmoni 2021-yil 9-fevral.
- 6. Korxona, tashkilot, tashkilotning ichki mehnat tartibi o'zlarning boshqarmas mulkiga, boshqarish va tadbirkorlikning sharhlari. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1999 yil 14 iyunda 746-son bilan ro'yxatga olingan.
- 7. Mualliflar jamoasi. Mehnat huquqi. Darslik. –T.: TDYU nashriyoti, 2018. 547 bet.